

Van **Wet** naar **Wijk** – *onderzoek naar
invulling van bibliotheekwerk in Almelo*

Rijnbrink

*Auteurs: Monic Gierveld, Fleur Marsman, Modai
van Aken en Albert Huzeling*

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Managementsamenvatting	3
Inleiding	4
Aanleiding voor dit onderzoek	4
Hoofdstuk 1 – Impact wetswijziging op bibliotheekwerk in Almelo	5
Wetswijziging en verantwoordelijkheden van gemeentes	5
Concept Normenkader voor bibliotheekvoorzieningen	7
Toepassing kader op huidige invulling Almelse bibliotheekwerk	9
Conclusie onderzoeksvraag 1	11
Hoofdstuk 2 – kansrijke investeringsgebieden in Almelo	12
Investeringsmogelijkheden in bibliotheekwerk Almelo	12
Lokale maatschappelijke uitdagingen in Almelo	13
Maatschappelijke uitdagingen per wijk of dorp	14
Bereik huidig bibliotheekwerk in Almelo	19
Conclusie Onderzoeksvraag 2	22
Samenvatting onderzoek en aanbevelingen	24
Beperkingen van dit onderzoek	25
Bronnen en Bijlagen	27

Managementsamenvatting

Dit onderzoek kijkt naar de (toekomstige) inrichting van het bibliotheekwerk in de gemeente Almelo. Er staan twee hoofdvragen centraal. De eerste vraag onderzoekt wat de gevolgen zijn van een geplande wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB) voor de taken van de gemeente. De tweede vraag richt zich op de vraag in welke dorpen, wijken of buurten investeringen in het bibliotheekwerk het meest kansrijk zijn.

De analyse laat zien dat de aangekondigde wetswijziging gevolgen heeft voor de gemeente Almelo. De invoering van een wettelijke zorgplicht zorgt ervoor dat de gemeente vanaf 2027 verplicht is om een meerjarenvisie te maken voor het lokale bibliotheekwerk en om minimaal één volwaardige bibliotheek binnen de gemeentegrenzen te ondersteunen.

Op basis van richtinggevende kaders is bekeken in hoeverre de huidige bibliotheekvoorzieningen in Almelo voldoen aan de gewenste normen. Hieruit blijkt dat de bestaande capaciteit en voorzieningen niet genoeg zijn om alle inwoners toegang te bieden tot volwaardige bibliotheekdienstverlening.

In het tweede deel van het onderzoek komen vijf kansrijke wijken naar voren om te investeren in bibliotheekwerk. Dit zijn de wijken; Binnenstad, De Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek en Wierdensehoek. Daarnaast zijn twee buurten – Wester Sluitersveldlanden en Drakensteyn – aangemerkt als aandachtsgebieden. In en rond deze ‘kanswijken’ en ‘aandachtsbuurten’ bevinden zich wijkcentra die, samen met bestaande samenwerkingspartners, mogelijkheden bieden om de bibliotheekfunctie uit te breiden en te versterken.

Op basis van de resultaten doet het onderzoek vijf aanbevelingen:

1. **Formuleer in 2025 een gezamenlijke ambitie voor het bibliotheekwerk in Almelo.** Gezien de op handen zijnde zorgplicht is het van belang dat gemeente en betrokken partners samen definiëren wat ‘volwaardig bibliotheekwerk’ betekent in relatie tot lokale ambities en maatschappelijke opgaven.
2. **Gebruik bestaande wijkcentra als basis voor nieuwe bibliotheekvoorzieningen.** Door te investeren in deze centra kunnen ze doorgroeien tot volwaardige bibliotheekvoorzieningen nabij gebieden met een relatief hoge potentiële impact van bibliotheekwerk.
3. **Werk aan een wijkgerichte aanpak.** De huidige centrale bibliotheek bereikt vooral bewoners uit bepaalde wijken. Een aanpak die beter aansluit bij de leefwereld van bewoners in alle wijken vergroot het bereik en de betrokkenheid.
4. **Onderzoek de resultaten van de dBos-aanpak in Almelo.** Hoewel deze aanpak op scholen wordt ingezet, is nog niet duidelijk wat het effect is in verschillende buurten. Meer inzicht helpt om het programma eventueel aan te passen aan de lokale situatie.
5. **Investeer niet alleen in gebouwen, maar juist in mensen en bereik.** Een goede bibliotheek is meer dan een locatie. Het is belangrijk om te investeren in personeel, samenwerking met andere organisaties en het actief betrekken van bewoners.

Inleiding

Stel dat honderd willekeurig geselecteerde Nederlanders de vraag wordt gesteld wat de plaatselijke bibliotheek, *naast het uitlezen* van boeken, hun te bieden heeft. Wat zou dan het antwoord zijn? Aangezien geen enkele bibliotheek in het land hetzelfde is en de behoefte per inwoner kan verschillen lijkt de kans op voorhand klein dat er honderd dezelfde reacties gegeven worden.

Onderzoek toont aan dat Nederlanders de dienstverlening van openbare bibliotheken over het algemeen positief waarderen, ongeacht of ze hier gebruik van maken. De bibliotheek draagt bij aan betere leesvaardigheden, onderwijs en persoonlijke ontwikkeling. Daarnaast voorzien bibliotheken in de behoefte aan lezen, ontspanning en vrijetijdsbesteding.¹ Onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen, Erasmus University Rotterdam, Open Universiteit en Digital Society benadrukken bovendien dat bibliotheken een cruciale rol spelen in het bevorderen van geletterdheid, digitale inclusie en maatschappelijke participatie.²

De meerwaarde van bibliotheken wordt ook onderschreven door overheidsorganisaties. Zo zien het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Min.OCW), provincies verenigd binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de bibliotheek als één van de organisaties die een bijdrage levert aan maatschappelijke opgaven. Daarom hebben deze partijen samen met bibliotheekorganisaties binnen het Bibliotheekconvenant 2024-2027 afspraken gemaakt dat de plaatselijke bibliotheek een bijdrage levert aan het:

- Realiseren van een **geletterde samenleving** door het bevorderen van geletterdheid en leesplezier, met speciale aandacht voor doelgroepen zoals jongeren, vmbo-leerlingen en meertalige kinderen.
- Stimuleren van **participatie in de Informatiesamenleving** door het vergroten van digitale inclusie en digitaal burgerschap, onder andere door het aanbieden van Informatiepunten Digitale Overheid (IDO).
- Mogelijk maken van een **leven lang ontwikkelen** door het ondersteunen van persoonlijke ontwikkeling en een leven lang leren, bijvoorbeeld door het aanbieden van cursussen en leermiddelen.

Bovenstaande laat zien dat de bibliotheek in algemene zin positief ervaren wordt en dat haar werk op waarde wordt geschat als bijdrage aan maatschappelijke opgaven. Maar welke taken voeren bibliotheken uit om zodoende van meerwaarde te zijn?

De Bibliotheekwet, ook wel de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (WSOB) genoemd, biedt hiervoor het wettelijke kader voor openbare bibliotheken en definieert vijf maatschappelijke functies en of taken waaraan de openbare bibliotheek dient te voldoen.³ Deze functies zijn:

1. Het ter beschikking stellen van kennis en informatie.
2. Het bieden van mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie.
3. Het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.
4. Het organiseren van ontmoeting en debat.
5. Het laten kennismaken met kunst en cultuur.

Aanleiding voor dit onderzoek

Waar de WSOB het wettelijke kader biedt voor welke taken en functies openbare bibliotheken dienen uit te voeren, is op moment van schrijven het Rijk voornemens deze wet te wijzigen. Deze ontwikkelingen in de bibliotheeksector maken dat gemeentes en openbare bibliotheken zich beraden

¹ <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/artikel/de-maatschappelijke-waarde-en-effecten-van-bibliotheken/>

² Vrije Universiteit Amsterdam, *Digitale geletterdheid in de bibliotheek: Bevordering van digitale inclusie en participatie* (2022)

³ <https://wetten.overheid.nl/bwbr0035878/2022-07-01>

over het vraagstuk hoe zij gezamenlijk vormgeven aan hun (toekomstige) wettelijke taken en bijdragen aan de doelstellingen vanuit het Bibliotheekconvenant.

Dit is vandaag de dag het geval in Almelo waar de gemeente Almelo en de stichting Openbare Bibliotheek Almelo, samen optrekken om een beeld te vormen van de invulling van het bibliotheekwerk in de komende jaren in de gemeente Almelo en samen een plan van aanpak ontwikkelen waarin de realisatie van een toekomstbestendige bibliotheekvoorziening in Almelo wordt beschreven.

Dit onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan de inspanningen van de gemeente Almelo en de bibliotheek door verdiepend onderzoek te doen naar de impact van de aanstaande wijziging van de WSOB en naar kansrijke gebieden voor eventuele investeringen in het Almelse bibliotheeknetwerk. In dit onderzoek wordt daarom antwoord gegeven op twee onderzoeksvragen. Deze vragen en de gehanteerde onderzoeksmethoden worden in hoofdstukken 1 en 2 toegelicht en beantwoord. In de conclusie van dit onderzoek komen de antwoorden van de twee onderzoeksvragen samen en worden aanbevelingen gedaan.

Hoofdstuk 1 – Impact wetswijziging op bibliotheekwerk in Almelo

In dit hoofdstuk staat de volgende vraag centraal:

Welke impact heeft de aanstaande wetswijziging van de WSOB op de huidige invulling van het bibliotheekwerk binnen de gemeente Almelo?

Deze onderzoeksvraag wordt als volgt beantwoord. Als eerste wordt de impact van de aanstaande wetswijziging van de WSOB op de verantwoordelijkheden van gemeentes geanalyseerd en geduid. Vervolgens wordt een richtinggevend concept kader dat is opgesteld door VNG en de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) uiteengezet en als analysemodel toegepast op de huidige invulling van het bibliotheekwerk in Almelo. De bevindingen van de twee onderdelen worden samengebracht in de conclusie om een antwoord te geven op onderzoeksvraag 1.

Wetswijziging en verantwoordelijkheden van gemeentes

Zoals aangehaald in de inleiding staat bibliotheekdienstverlening in een positief daglicht van zowel inwoners als overheidsorganisaties. Waarom is het dan nodig om de wettelijke gronden voor het bibliotheekwerk te veranderen? De aanleiding voor deze wetswijziging verwoordt Eppo Bruins, Minister van OCW als volgt:

‘Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat bibliotheken een essentiële maatschappelijke en culturele voorziening zijn; dat alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang dienen te hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging; dat het daarom wenselijk is het bibliotheekstelsel structureel te verstevigen door te voorzien in een verplichting voor gemeentes om te zorgen dat er in elke gemeente een openbare bibliotheekvestiging is en dat het nodig is daartoe de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen te wijzigen’⁴

De Minister verwoordt het voornemen om de WSOB zo te wijzigen om het bibliotheekstelsel structureel te verstevigen. Dat is nodig aldus het Min.OCW aangezien het fysieke bibliotheeknetwerk is verschaald in de periode 2012 – 2021. Zo is 12% van de in 2012 actieve bibliotheekvestigingen (n=844) in deze periode gesloten met als gevolg dat er gemeentes en wijken zijn zonder openbare bibliotheekvestiging. Daarbij wordt gesteld dat van de in 2021 resterende 744 bibliotheken niet aangenomen mag worden dat deze voldoende zijn toegerust qua huisvesting, personeel, collectie, openingstijden en of activiteiten om de maatschappelijke functies te kunnen vervullen.

⁴Wetsvoorstel Wijziging Wsob Concept Internetconsultatie – geraadpleegd op 17-3-2025

Naast benoemen van de urgentie benoemt wetsvoorstel dat de evaluatie van de WSOB in 2021 heeft aangetoond dat het uitgangspunt van de 'bibliotheekwet' niet wordt waargemaakt:

'Het uitgangspunt van de WSOB is dat alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging. Blijkens de evaluatie wordt dit niet overal waargemaakt. Met name in niet-stedelijke regio's en in wijken van grote gemeentes. Daar hebben de inwoners onvoldoende toegang tot het aanbod aan dat de bibliotheken bieden, zoals ondersteuning bij basisvaardigheden.

Daarom wordt met deze wetswijziging 'de basis gelegd voor een duurzaam en robuust bibliotheekstelsel, waarin iedere gemeente verantwoordelijkheid draagt voor een toegankelijke en kwalitatief sterke bibliotheekvoorziening.'⁵

Zorgplicht voor gemeentes

In het concept wetswijzigingsvoorstel dat op moment van schrijven ter consultatie ligt, is een gemeentelijke plicht voor zorgdragen van een volwaardige bibliotheekvoorziening opgenomen. Deze zorgplicht legt de wettelijke verantwoordelijkheid expliciet bij de gemeentes om een toegankelijk en goed functionerend bibliotheeknetwerk te waarborgen zodat inwoners per gemeente beschikken over voldoende en volwaardige bibliotheekvoorzieningen.⁶

'In iedere gemeente en openbaar lichaam moet ten minste één volwaardige bibliotheekvestiging aanwezig zijn, die beschikt over een fysieke collectie en die ten minste een bepaald aantal uren per week professioneel bemand geopend is.'

Naast de genoemde verplichting om zorg te dragen voor één volwaardige bibliotheekvestiging zijn gemeentes onder de nieuwe WSOB verplicht om, in overleg met de lokale bibliotheek, een meerjarenplan op te stellen waarin zij beschrijven hoe zij invulling geven aan deze zorgplicht. Dit plan moet rekening houden met lokale behoeften en omstandigheden, zoals bevolkingsomvang, sociaal-culturele opgaven en de rol van de bibliotheek binnen het onderwijs en andere maatschappelijke voorzieningen. Bovendien moet het gemeentelijke bibliotheekbeleid worden afgestemd op nationale prioriteiten, zoals het verbeteren van basisvaardigheden en digitale inclusie. In de wetswijziging is daarnaast een voornemen uitgesproken over het tijdsbestek voor het opstellen van deze gemeentelijke meerjarenplannen.

*'Het voornemen is dat gemeenten hun meerjarenplannen uiterlijk een jaar na publicatie van deze wet publiceren en dat de zorgplicht drie jaar na publicatie van deze wet in werking treedt, waardoor gemeenten uiterlijk op dat moment aan de zorgplicht moeten voldoen.'*⁷

Financiële ondersteuning

Ter ondersteuning van de uitvoering van de zorgplicht ontvangen gemeentes via het gemeentefonds een structurele aanvullende jaarlijkse bijdrage. De rijksbijdrage is primair bedoeld om gemeentes zonder volwaardige bibliotheek financieel in staat te stellen aan de wettelijke ondergrens te voldoen. Tegelijkertijd wordt gesteld dat dit budget gemeentes eveneens in staat stelt om de investeringen uit de voorgaande periode te continueren en of te ontwikkelen:

Omdat het Nederlandse bibliotheeklandschap een grote diversiteit vertoont, zal de wijze van inzet van de middelen variëren. Het budget biedt gemeenten de mogelijkheid de reparaties en versterkingen die in de periode 2023-2025 met de specifieke uitkering zijn gerealiseerd – waaronder nieuw geopende vestigingen – te continueren. Tevens biedt het budget de mogelijkheid voor een verbetering van het bibliotheekwerk ten opzichte van de situatie voor de invoering van deze wetswijziging. Verbeteringen

⁵ Wetsvoorstel Wijziging Wsob Concept Internetconsultatie – geraadpleegd op 17-3-2025

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/lezen-en-bibliotheken/openbare-bibliotheken>

⁷ Wetsvoorstel Wijziging Wsob Concept Internetconsultatie – geraadpleegd op 17-3-2025

*kunnen afhankelijk van de lokale situatie bijvoorbeeld bestaan uit een vergroting van het publieksbereik, een uitbreiding van het aantal educatieve en culturele activiteiten, of een intensivering van de samenwerking met het onderwijs.*⁸

Aanscherping van minimumnormen via Algemene Maatregel van Bestuur

Naast de verantwoordelijkheid voor gemeentes om zorg te dragen voor ten minste één bibliotheekvestiging per gemeente met een minimumnorm aantal openingsuren, kunnen er via een algemene maatregel van bestuur (AMvB) aanvullende eisen worden gesteld op de minimumnorm:

*'Deze minimumnorm wordt bij algemene maatregel van bestuur nader uitgewerkt. Het voornemen is om het minimumaantal openingsuren vast te stellen op 15 uur.'*⁹

Daarnaast is er de mogelijkheid via een AMvB om aanvullende eisen te stellen aan de inhoud van het gemeentelijke meerjarenplan. Dit kan onder andere betrekking hebben op specifieke elementen die het plan moet bevatten, zoals beleidsdoelen en meetbare resultaten.

Deelconclusie impact wetwijziging op verantwoordelijkheden gemeentes

De voorgestelde wetwijziging brengt voor gemeentes een wettelijke zorgplicht met zich mee om haar inwoners te voorzien in minimaal één bibliotheekvestiging met een minimumaantal openingsuren. Daarnaast dienen gemeentes samen met de lokale openbare bibliotheek een meerjarenvisie en of -plan te vormen over hoe het bibliotheekwerk binnen de gemeente een bijdrage levert aan maatschappelijke opgaven.

Naast de verplichtingen, schetst het voorstel een duidelijke verwachting richting gemeentes om zich duurzaam te committeren aan de ingezette lijn om investeringen in het Nederlandse bibliotheeklandschap te continueren of het bibliotheekwerk te verbeteren. Hiervoor ontvangen gemeentes een structurele aanvullende jaarlijkse toelage voor. Tegelijkertijd geeft het wetsvoorstel beperkt richting voor de inrichting en de organisatie van het lokale bibliotheekwerk.

Ontwikkeling richtinggevend kompas voor gemeentes en openbare bibliotheken

Om gemeentes en bibliotheken richting te bieden ter voorbereiding op aanstaande wetwijziging is door destijds staatssecretaris Fleur Gräper van Min.OCW, VNG, het IPO en de VOB de wens uitgesproken voor het ontwikkelen van een hulpmiddel voor gemeentes en bibliotheken dat kan dienen als richtinggevend kompas voor het realiseren van een sterk bibliotheeknetwerk dat aansluit op de benoemde maatschappelijke opgaven.

Op moment dat dit onderzoek plaatsvindt, is een concept normenkader (hierna concept kader) door de VNG en VOB gepubliceerd (zie bijlage 1). Dit richtinggevend kader wordt door de KWINK Groep vanaf medio 2025 verder ontwikkeld in de vorm van handreiking aan gemeentes en bibliotheken om hen te ondersteunen in het bepalen van de invulling van lokale ambities en organisatie van het bibliotheeknetwerk volgens de (herijkte) WSOB en invulling van het Bibliotheek Convenant 2025.

Concept Normenkader voor bibliotheekvoorzieningen

Het concept kader biedt gemeentes en bibliotheken richtlijnen voor de 'basis' van bibliotheekvoorzieningen. Hiermee beoogt het concept kader handen en voeten te geven aan de door bijna de gehele Tweede Kamer aangenomen Motie Mohandis om de *garantie op toegang* tot een *volwaardige* bibliotheekvoorziening voor iedere burger binnen elke gemeente, wettelijk vast te leggen.¹⁰

⁸Wetsvoorstel Wijziging Wsob Concept Internetconsultatie – geraadpleegd op 17-3-2025

⁹Wetsvoorstel Wijziging Wsob Concept Internetconsultatie – geraadpleegd op 17-3-2025

¹⁰https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details/activiteit?id=2022A05921 en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32820-474.pdf>

Om gemeentes en bibliotheken te voorzien van een richtinggevend kompas, gaat het concept kader uit van de volgende uitgangspunten:

1. De normen volgen de Motie-Mohandis: De normen zijn afgeleiden van de speerpunten *toegankelijkheid*, *volwaardigheid* en *garantie*.
2. Vastlegging van de basisvoorziening: Het kader beschrijft een voorstel met vereisten waaraan elke bibliotheekvoorziening dient te voldoen, terwijl de invulling van lokale maatschappelijke opgaven aan de gemeente wordt overgelaten.
3. Uitsluiting van specifieke onderdelen: Om alle gemeentes en bibliotheken een uniform richtinggevend kader te bieden zijn enkele financiële onderdelen niet meegenomen. Zo zijn huisvestingskosten en financiering van specifieke programma's zoals het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) en de Bibliotheek op School (dBos) buiten beschouwing gelaten.

Drie uitgangspunten, vier normen

De hierboven genoemde uitgangspunten, zijn vertaald naar vier normen (zie Figuur 1). Het eerste uitgangspunt, volgen van de Motie-Mohandis is vertaald naar vier normen die als afgeleiden fungeren voor de speerpunten *toegankelijkheid*, *volwaardigheid* en *garantie*. Het tweede uitgangspunt is verwerkt in de inhoudelijke norm en gekoppeld aan het speerpunt *volwaardigheid*. Het derde uitgangspunt is verwerkt in de bekostigingsnorm horende bij *garantie*. Op de inhoudelijke norm na, zijn de voorgestelde normen kwantitatief van aard. Wat opvalt is dat de *openingstijden*norm als indicator wordt gehanteerd voor zowel het speerpunt *toegankelijkheid* als *volwaardigheid*.

Toegankelijkheid	Volwaardigheid	Garantie
Aanwezigheidsnorm	Inhoudelijke norm	Bekostigingsnorm
Openingstijdennorm	Openingstijdennorm	

Figuur 1 – Overzicht normen per uitgangspunt Motie-Mohandis

Voor het vaststellen van de *inhoudelijke norm* adviseert het model dat gemeentes samen met de openbare bibliotheek in een gezamenlijke procedure de *kwalitatieve* invulling - en uitvoering van de WSOB-taken en het Bibliotheekconvenant bespreken en vaststellen. Hiermee lijkt het model alvast voor te sorteren op de aanstaande wettelijke verplichting voor de gemeente om een meerjarige visie op de invulling van het lokale bibliotheekwerk vast te stellen. Dit maakt dat het vaststellen van de mate waarin gemeentes en bibliotheken voldoen aan de *inhoudelijke norm* sterk afhangt van de lokale situatie, benoemde ambities en gerealiseerde resultaten. Daarbij reikt het concept kader geen handvatten aan om een kwalitatief beeld te vormen van het bibliotheekwerk hetgeen een beperkende factor is van het model.

Naast een kwalitatieve inhoudelijke norm, bieden de overige drie normen in het conceptkader een kwantitatieve basis om de benodigde capaciteit en voorzieningen te bepalen. Daarbij is onderscheid gemaakt in de grootte van het verzorgingsgebied per gemeente, uitgedrukt in het aantal inwoners per gemeente. Tabel 1 geeft een samenvatting weer van de normen per type gemeente.

Richtinggevende kwantitatieve normen bibliotheekwerk per type Gemeente			
<i>Normen</i>	<i>Tot 30.000 inwoners</i>	<i>Tussen 30.000 en 90.000 inwoners</i>	<i>Groter dan 90.000 inwoners</i>
Aanwezigheid	1 vestiging per 13.000 inwoners	1 vestiging per 17.000 inwoners	1 vestiging per 28.000 inwoners
Openingstijden	30 uur per vestiging	30 uur per vestiging	30 uur per vestiging
Openingstijden		60 uur voor centrale vestiging	60 uur voor centrale vestiging
Openingstijden	8 uur per woonkern/servicepunt	8 uur per woonkern/servicepunt	8 uur per woonkern/servicepunt
Bekostiging	€22,- per inwoner	€24,- per inwoner	€29,- per inwoner

Tabel 1 – Overzicht kwantitatieve normen per categorie gemeente o.b.v. aantal inwoners

Om inwoners te voorzien van toegang tot een bibliotheekvoorziening en diens dienstverlening zijn twee normen geduid. De *aanwezigheidsnorm* geeft een indicatie van de beschikbaarheid en spreiding van bibliotheekvoorzieningen. Relevant om te melden is dat de aanwezigheidsnorm is afgeleid van een standaardformule per type gemeente. Dit geeft enkel een rekenkundige uitkomst. Daarom geeft het concept kader vanuit de VOB en VNG eveneens een richtinggevend advies dat af kan wijken van de rekenkundige uitkomst. Het model drukt daarbij het advies ten opzichte van het aantal bibliotheekvoorzieningen simpelweg uit met de term 'vestiging' maar zoals aangehaald onder de inhoudelijke norm, hangt de daadwerkelijke invulling – en vorm van de bibliotheekvoorzieningen echter af van de lokaal bepaalde ambities en afspraken ten opzichte van het bibliotheekwerk.

Toegang tot - en beschikking over een volwaardige bibliotheekvoorziening komt terug in de *openingstijdennorm*. Deze norm is niet afgeleid van het aantal inwoners per gemeente, maar per type bibliotheeklocatie en de mate waarin deze locaties bemand zijn door professioneel geschoold personeel. De openingstijdennorm geeft hierin richting door per type locatie een indicatie van de benodigde professioneel bemenste openingsuren af te geven.

Dit onderscheid in locatie is relevant aangezien naast bibliotheekvestigingen er andere voorbeelden - en invullingen van bibliotheekvoorzieningen bekend zijn. Zo zijn er in bepaalde gemeentes (mini)servicepunten aanwezig als verlengstuk van de 'normale' vestiging. Deze servicepunten geven inwoners van bijvoorbeeld grotere woonkernen, dorpen of wijken de mogelijkheid om gebruik te maken van bibliotheekdiensten zonder daar een grote afstand voor af te moeten leggen. Daarnaast komt de aanwezigheid van een centrale, hoofdvestiging voor in de grotere en met name stedelijke gemeentes zoals Enschede, Amsterdam, Groningen en Utrecht. Deze centrale vestiging bedient een groot aantal inwoners terwijl andere vestigingen en of (mini)servicepunten aanwezig zijn in bijvoorbeeld verder gelegen wijken of woonkernen om inwoners dichterbij toegang te bieden tot bibliotheekdienstverlening.

Ten slotte omvat het kader een *bekostigingsnorm*. Met deze norm is een indicatie afgegeven van de benodigde minimum investering per inwoner voor het gegarandeerd kunnen uitvoeren van de wettelijke taken per gemeente. In deze norm, die is voorgesteld naar aanleiding van richtlijnen van de VNG, de KB, en een toekomstige jaarlijkse Rijksbijdrage per inwoner voor het uitvoeren van de zorgplicht, zijn huisvestingskosten en structurele financiering voor het IDO en dBos buiten beschouwing gelaten.

Toepassing kader op huidige invulling Almelose bibliotheekwerk

In deze paragraaf wordt het kader toegepast op de huidige invulling van het bibliotheekwerk in Almelo. Aangezien de gemeente Almelo ruim 74.000 inwoners telt, worden de kengetallen uit de categorie Gemeentes tussen 30.000 en 90.000 inwoners gehanteerd.

Situatieschets huidige invulling Almelose bibliotheekwerk

De openbare bibliotheek Almelo kent 1 vestiging. Deze vestiging is 56 uren per week open. Tijdens alle openingsuren zijn professionele bibliotheekmedewerkers aanwezig. Naast de centrale vestiging kent de bibliotheek 12 afhaalpunten verspreid over de gemeente. De afhaalpunten, niet zijnde servicepunten, zijn niet structureel bemand door professionele bibliotheekmedewerkers.

Voor het uitvoeren van bibliotheekwerk dat niet plaatsvindt binnen de muren van de vestiging werkt de bibliotheek samen met partners zoals Avedan, verloskundigenpraktijken en scholen. Dit betreft dan werkzaamheden voor bijvoorbeeld dBos waar bibliotheekmedewerkers scholen bezoeken om daar (samen met leerkrachten) leesvaardigheden van kinderen te ontwikkelen en hen kinderen te enthousiasmeren. Om de totale dienstverlening, exclusief de inzet voor het IDO en dBos, te bekostigen ontvangt de openbare bibliotheek een exploitatiesubsidie van de gemeente Almelo. In 2024 bedroeg de hoogte van deze subsidie 1.873.865 euro.

Inhoudelijke norm en Almelo

Het kader stelt dat met betrekking tot de inhoudelijke norm, deze afhankelijk is van gezamenlijke bepaalde ambities. In Almelo is er nog geen *gezamenlijk* gedefinieerde ambitie en visie vastgesteld. Wel zijn er prestatieafspraken tussen de gemeente en de openbare bibliotheek voor het jaar 2025 overeengekomen en heeft de gemeente kennis genomen van de visie en plannen van de openbare bibliotheek om zich te ontwikkelen als organisatie die fungeert als de 'Huiskamer van de Stad'. Zoals beschreven in het projectplan Toekomstkracht dient deze huiskamer daarbij als de plek waar elke Almeloër altijd welkom is.

Er liggen kansen om op korte termijn toe te werken naar een *gezamenlijke* visie op bibliotheekwerk aangezien meerdere partijen binnen de gemeente Almelo bezig zijn met opstellen – of uitvoeren van plannen waarvan werkzaamheden in verband staan met het bibliotheekwerk. Voorbeelden hiervan zijn werkzaamheden rondom een nieuwe Erfgoed en Cultuurvisie van de gemeente Almelo, de realisatie van het bibliotheekprogramma Toekomstkracht en de uitvoering van het Aanvalsplan Laaggeletterdheid en Actieplan Sociaal Domein.

Aanwezigheidsnorm en Almelo

Categorie gemeente tussen 30.000 en 90.000 inwoners				
Aanwezigheidsnorm	Benodigde vestigingen	Huidig aantal	Advies VOB	Vershil
1 vest. per 17.000 inwrs	4	1	3	-2

Tabel 2 – toepassing aanwezigheidsnorm openbare bibliotheek Almelo

Tabel 2 laat de toepassing van de aanwezigheidsnorm op de situatie in gemeente Almelo zien. Met betrekking tot de *aanwezigheidsnorm* valt te stellen dat de huidige situatie met één vestiging niet zou volstaan ten opzichte van de in concept kader voorgestelde richtlijn voor gemeente Almelo¹¹. Er is een verschil van twee in het benodigd geachte aantal voorzieningen.

Openingstijdenorm en Almelo

Categorie gemeente tussen 30.000 en 90.000 inwoners			
Openingstijdennorm	Benodigd aantal uren	Huidig aantal	Vershil
Type locatie: Normale Vestiging	30	56	26
Type locatie: Centrale Vestiging	60	56	-4

Tabel 3 toepassing openingstijdenorm openbare bibliotheek Almelo

Wat betreft de *openingstijdenorm* is de conclusie afhankelijk van de interpretatie van de huidige situatie. Aangezien er geen structureel bemenste bibliotheekservicepunten of bibliotheeklocaties actief zijn binnen de gemeente en één vestiging zodoende ruim 74.000 inwoners bedient, wordt de huidige vestiging in dit onderzoek als centrale geoormerkt. Dit maakt dat de *openingstijdenorm* in de huidige situatie net niet behaald is.

Bekostigingsnorm en Almelo

Categorie gemeente tussen 30.000 en 90.000 inwoners				
Bekostigingsnorm	Exploitatie p/inwr.	Verwachte bijdrage p/inwr.	Totaal p/inwr.	Vershil
€ 24,- per inwoner	€ 18,26	€ 2,95	€ 21,21	€ -2,79

Tabel 4 – toepassing bekostigingsnorm openbare bibliotheek Almelo

Om adequaat de analyse rondom *bekostigingsnorm* toe te passen zijn gegevens over het jaar 2024 gebruikt. In dit jaar ontving de bibliotheek €1.873.865 aan exploitatiesubsidie. Hierin is financiering voor dBos en het IDO niet meegenomen. Dit bedrag minus de huisvestinglasten gedeeld door het aantal inwoners van de gemeente, maakt een bedrag van €18,26 dat de bibliotheek aan exploitatiesubsidie

¹¹ Zie Bijlage 1 Presentatie Normenkader VOB pagina 19 voor het de uitwerking van de aanwezigheidsnorm voor de Provincie Overijssel.

per inwoner van de gemeente ontvangt.¹² Met een verwachte rijksbijdrage van €2,95 per inwoner komt dit bedrag op €21,21 per inwoner per jaar. Dit blijft €2,79 per inwoner onder het richtinggevend kader van €24,- per inwoner. In een scenario waarin het voorgestelde kader dwingend van aard zou zijn, betekent dat de *bekostigingsnorm* in Almelo niet gehaald zou worden.

Deelconclusie

Na toepassing van de richtlijnen en bijhorende kwantitatieve normen valt te concluderen dat geen van de richtinggevende normen wordt behaald. Op basis van deze toepassing kan de vraag ontstaan in hoeverre inwoners van Almelo gegarandeerd toegang hebben tot een volwaardige bibliotheekvoorziening. Dat maakt dat deze uitkomst suggereert dat er verbetering van de beschikbare capaciteit en voorzieningen nodig worden geacht om een adequate inhoudelijke en kwalitatieve invulling van het bibliotheekwerk in Almelo te waarborgen.

Conclusie onderzoeksvraag 1

In dit hoofdstuk stond de volgende vraag centraal: Welke impact heeft de aanstaande wetswijziging van de WSOB op de huidige invulling van het bibliotheekwerk binnen de gemeente Almelo?

Na analyse van het voorstel wetswijziging WSOB valt te concluderen dat het voornemen voor de wetswijziging voorkomt uit de wens om het bibliotheekwerk in Nederland te versterken en het continueren van al gedane investeringen. De beoogde wetswijziging brengt daarnaast een verschuiving in verantwoordelijkheden met zich mee. Zo zijn gemeentes na een definitieve doorvoering van het huidige wetswijzigingsvoorstel door de introductie van een zorgplicht, verantwoordelijk voor het opstellen van een meerjarenvisie op het gemeentelijke bibliotheeknetwerk en het faciliteren van ten minste één vestiging binnen de gemeentegrenzen.

Aan de hand van kwantitatieve normen afkomstig uit een richtinggevend kader voor gemeentes en bibliotheken is geanalyseerd in hoeverre inwoners van de gemeente Almelo gegarandeerd toegang hebben tot een volwaardige bibliotheekvoorziening. Op basis van deze toepassing wordt gesuggereerd dat er in Almelo ruimte voor verbetering mogelijk is met betrekking tot de nodig geachte capaciteit en voorzieningen om de invulling van het bibliotheekwerk te waarborgen.

¹² De in de berekening meegenomen huisvestingskosten bedragen €517.165,-. Het aantal inwoners dat is meegenomen in de berekening is 74.317.

Hoofdstuk 2 – kansrijke investeringsgebieden in Almelo

In het vorige hoofdstuk kwam naar voren dat de gemeente Almelo, indien de voorgenomen wetswijziging van de WSOB definitief wordt doorgevoerd, verantwoordelijk wordt voor het opstellen van een meerjarenvisie voor de invulling van het uit te voeren bibliotheekwerk en het faciliteren van een vestiging. Daarnaast bleek dat er in Almelo ruimte voor verbetering mogelijk is met betrekking tot de capaciteit en voorzieningen die nodig worden geacht om het bibliotheekwerk in Almelo adequaat in te vullen. Tegelijkertijd gaf het eerste hoofdstuk geen inzichten in hoeverre verbeteringen in het Almelose bibliotheeknetwerk lonend zijn ten opzichte van de lokale situatie. In dit hoofdstuk staat daarom de volgende vraag centraal:

In hoeverre zijn er kansrijke gebieden binnen het Almelose verzorgingsgebied om te investeren in het bibliotheeknetwerk

Het beantwoorden van deze vraag gebeurt op volgende wijze. Als start worden incidentele investeringsmogelijkheden in het Almelose bibliotheeknetwerk in kaart gebracht. Vervolgens wordt een algemeen beeld gevormd van de lokale maatschappelijke uitdagingen in Almelo. Dit beeld wordt vervolgens door data-analyse van 4 thema's toegespitst per wijk of woonkernen om zodoende een beeld te vormen van waar de lokale maatschappelijke uitdagingen het meest urgent zijn. Vervolgens wordt in deze wijken of woonkernen, hierna 'kanswijken' genoemd een beknopt overzicht gegeven van actieve maatschappelijke (educatieve) instellingen zoals zorg-, scholen en overige relevante maatschappelijke organisaties. Ook wordt inzicht geboden in het huidige bereik van de bibliotheek door een analyse van lidmaatschap per wijk uit te voeren. De deelconclusies van de onderzochte onderdelen worden samengebracht in de conclusie om een antwoord te geven op onderzoeksvraag 2.

Investeringsmogelijkheden in bibliotheekwerk Almelo

Naast de reguliere exploitatiesubsidie die de gemeente Almelo aan de openbare bibliotheek ter beschikking stelt, zijn er aanvullende incidentele financieringsmogelijkheden beschikbaar om te investeren in het bibliotheekwerk in Almelo. Zo heeft de gemeente Almelo twee specifieke uitkeringen (SPUK), beschikbaar gesteld door het Rijk, aangevraagd en beschikt gekregen om te investeren in het bibliotheekwerk.

De beschikbare gestelde SPUK I gelden zijn ingezet om uitbreiding van openingstijden, programmering en toegankelijkheid van de centrale vestiging te realiseren. Eveneens heeft de gemeente Almelo met de gehonoreerde aanvraag van SPUK II een budget van €440.000,- vanuit het Rijk beschikbaar gekregen voor het realiseren van een bibliotheekvoorziening in combinatie met bijvoorbeeld een zorg-, onderwijs- of een wijkgebouw. Deze voorziening dient daarbij te beschikken over collectie en de aanwezigheid van professioneel geschoold personeel voor minimaal vijftien uren per week. De beschikbare gestelde SPUK II gelden zijn nog niet ingezet, wat maakt dat dit budget beschikbaar is om te investeren in het Almelose bibliotheekwerk. Volgens de beschikkingsvoorwaarden dienen de werkzaamheden en daarmee realisatie van de SPUK II aanvraag in 2025 uitgevoerd te worden.

Naast het beschikbare budget vanuit SPUK II ontvangt de gemeente Almelo voor de jaren 2025 en 2026 een decentralisatie-uitkering. Dit is een Rijksbijdrage in voorbereiding op de aanstaande wetswijziging van de WSOB en de zorgplicht die in het eerste hoofdstuk uitgebreid ter sprake is gekomen. Deze uitkering die wordt toegevoegd aan het Gemeentefonds, is afgeleid van een berekening van €2,95 per inwoner en bedraagt zodoende ca. €219.235,- voor de gemeente Almelo^{13*}. Dat maakt dat de gemeente Almelo tot de verwachte invoering van de zorgplicht in 2027 een budget van ca. €438.470,- ontvangt aan decentralisatiegelden. Na invoering van de zorgplicht ontvangen gemeentes een *structurele* jaarlijkse bijdrage per inwoner tussen de €2,85 en €3,- vanuit het Rijk voor het waarborgen van de

¹³ Vereniging Openbare Bibliotheken, *Informatiebrief financieringsstromen september 2024*.

uitvoering van het bibliotheekwerk, waardoor de gemeente Almelo vanaf 2027 structureel een bedrag van ca. €219.235,- vanuit het Gemeentefonds ontvangt.

Bovenop de hierboven genoemde (toekomstige) bijdragen vanuit het Rijk, stelt de provincie Overijssel via de subsidieregeling Toekomstkracht incidentele middelen van €95.000,- ter beschikking aan de openbare bibliotheek om de innovatie en toekomstbestendigheid van het bibliotheekwerk te versterken. Deze middelen vanuit de Provincie, aangevuld door cofinanciering vanuit de openbare bibliotheek en gemeente Almelo (beide €47.500,-) zijn al verdeeld over meerdere projecten waarmee de openbare bibliotheek als 'Huiskamer van de Stad' werkt aan het moderniseren en professionaliseren van de huidige organisatie en doorontwikkeling van haar maatschappelijke taken.

Tabel 5 geeft een overzicht weer van de additionele investeringsmogelijkheden voor het Almelose bibliotheekwerk over de periode 2025-2026. Gelden vanuit SPUK I, Toekomstkracht en de reguliere exploitatiesubsidies zijn niet opgenomen in dit overzicht aangezien deze middelen zijn toegewezen en of besteed.

Incidentele investeringsmogelijkheden bibliotheekwerk Almelo			
Onderdeel	2025	2026	Totalen
SPUK II	€ 440.000	-	€ 440.000
Decentralisatie uitkering	€ 219.235	€ 219.235	€ 438.470
Totalen	€ 659.235	€ 219.235	€ 878.470

Tabel 5 – overzicht incidentele investeringsmogelijkheden bibliotheekwerk Almelo

Ondanks dat in 2025 en 2026 middelen beschikbaar zijn voor het investeren in het Almelose bibliotheeknetwerk, zijn deze niet structureel. Dat maakt dat het continueren van investeringen zoals de te openen bibliotheekvoorziening, *structureel* verweven dient te worden binnen de reguliere exploitatiesubsidie, inclusief de verwachte Rijksbijdrage vanaf 2027, om de continuïteit en duurzaamheid van het bibliotheekwerk in Almelo te waarborgen.

Deelconclusie

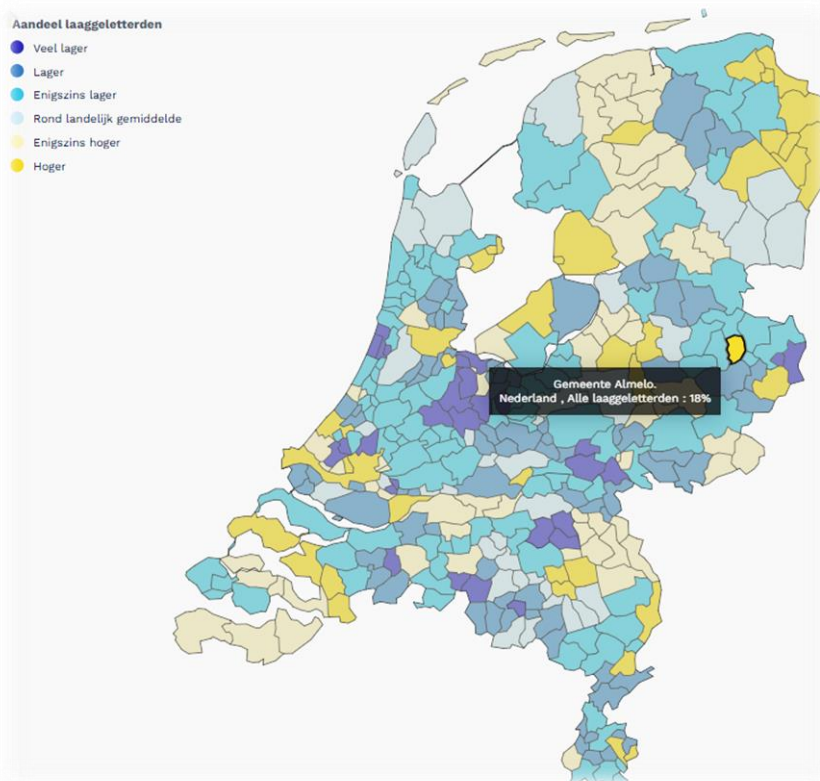
Er zijn met de kennisgeving van nu tot 2027 *incidentele* middelen beschikbaar om te investeren in het Almelose bibliotheeknetwerk en ter voorbereiding van de zorgplicht voor de Gemeente. Daarbij geldt de noodzaak om een groot deel van de beschikbare incidentele middelen in 2025 te investeren in (een) bibliotheekvoorziening(en) vanuit de toegekende SPUK II.

Lokale maatschappelijke uitdagingen in Almelo

Almelo heeft te maken met verschillende sociaaleconomische uitdagingen. Zo heeft bijvoorbeeld in het eerste halfjaar van 2024 24,8% van de huishoudens in Almelo een voorziening in het sociaal domein waarmee de gemeente Almelo één van de koplopers is in Nederland.¹⁴ Daarnaast is armoede een urgent probleem. In 2023 groeide 7% van de kinderen op in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen, hoger dan het gemiddelde van vergelijkbare gemeentes (5%).

¹⁴ Bron: waarstaatjegemeente.nl - %Huishoudens met een voorziening in sociaal domein (t.o.v. totaal aantal huishoudens) – eerste halfjaar 2024.

Divers onderzoek laat zien dat de mate van laaggeletterdheid samenhangt met bovengenoemde uitdagingen. Zo heeft laaggeletterdheid directe economische consequenties. Mensen met beperkte lees- en schrijfvaardigheden hebben vaak lagere salarissen en bevinden zich vaker onder de armoedegrens. Dit komt doordat zij minder kansen hebben op het vinden en behouden van een baan en vaker in laagbetaalde banen terechtkomen. Personen die moeite hebben met lezen en schrijven, hebben vaak ook moeite met het gebruik van computers en smartphones, wat hun toegang tot digitale informatie en diensten belemmert.¹⁵ Dat deze problematiek speelt in Almelo is aannemelijk: het aandeel laaggeletterde inwoners in

Afbeelding 1- overzicht aandeel laaggeletterden per gemeente

gemeente Almelo is namelijk met 18% sterk aanwezig in vergelijking tot andere gemeentes.¹⁶ Dit komt naar schatting neer op zo'n ruim 13.300 Almeloërs.¹⁷ De Gemeente Almelo erkent de uitdagingen op het gebied van laaggeletterdheid en diens consequenties. Zo wordt in het Actieplan Beleid Sociaal Domein verbeteren van lees- en digitale vaardigheden als speerpunt genoemd om de vraag naar maatwerk voorzieningen te beperken. Zoals aangehaald in de inleiding van dit onderzoek is dit één van domeinen waaraan de openbare bibliotheek in Almelo met haar samenwerkende partners een positieve bijdrage kan leveren.

De mate van de lokale uitdagingen en de erkenning vanuit Gemeente Almelo ten aanzien van deze problematiek, maakt dat eventuele investeringen in bibliotheekwerk en tegengaan van laaggeletterdheid in potentie positieve impact met zich kan brengen op het leven van talloze Almeloërs.

Maatschappelijke uitdagingen per wijk of dorp

Bovenstaande paragraaf gaf de algemene potentie weer voor investeringen in het Almelse bibliotheekwerk. Tegelijkertijd, ontbreken gegevens over laaggeletterdheid per wijk of dorp in Almelo en geeft het algemene beeld zodoende niet weer welke wijk of woonkern het meest gebaat is bij eventuele investeringen in bibliotheekwerk en de te openen bibliotheekvoorziening vanuit de toegekende SPUK II.

¹⁵ Stichting Lezen en Schrijven (2017) 'Preventie door Interventie – literatuurstudie naar lees- en schrijfacterstanden bij kinderen en jongeren'

¹⁶ Dashboard Laaggeletterdheid – www.geletterdheidinzicht.nl/dashboard

¹⁷ De totstandkoming van dit getal is gevolg van een berekening. In deze berekening is uitgegaan van 18% van de 74.317 inwoners in de gemeente Almelo. Exacte en definitieve aantallen van laaggeletterde inwoners zijn niet beschikbaar.

Thema's

Om een antwoord te geven op de vraag welke wijken of woonkernen relatief het meest gebaat zijn bij een gerichte investering in het bibliotheeknetwerk wordt daarom gebruik gemaakt van gegevens die in verband staan met laaggeletterdheid en op postcode beschikbaar zijn. Dit leidt tot vier thema's die hieronder worden toegelicht.

Werk en Inkomen: Dit thema omvat statistieken over opleidingsniveau, arbeidsmarktparticipatie, inkomensverdeling en sociale zekerheid. Deze cijfers bieden inzicht in bijvoorbeeld de werkloosheidspercentages in een bepaalde regio of de gemiddelde inkomensniveaus. Zo kan een lage arbeidsmarktparticipatie wijzen op beperkte scholing, wat vaak samenhangt met laaggeletterdheid.

Zorg en Welzijn: Hieronder vallen gegevens over gezondheid, zorggebruik, tevredenheid met het leven. Het geeft een beeld van de fysieke en mentale gezondheid van mensen en hun welzijn. Deze gegevens kunnen aangeven dat bepaalde groepen minder goed in staat zijn om gezondheidsinformatie te begrijpen en toe te passen.

Kind en Gezin: Dit thema bevat informatie over indicaties jeugdzorg, sociaaleconomische problematiek binnen gezinnen en risico op onderwijsachterstanden. Het helpt bij het begrijpen van de dynamiek binnen huishoudens en de omstandigheden waarin kinderen opgroeien en kunnen inzicht geven in opvoedingsomgevingen waar minder nadruk ligt op geletterdheid.

Leefomgeving: Dit thema richt zich op de kwaliteit van de woonomgeving, milieufactoren, veiligheid en voorzieningen in de buurt. Het biedt inzicht in hoe mensen hun directe omgeving ervaren en welke invloed dit heeft op hun dagelijks leven zoals de beschikbaarheid van maatschappelijke, culturele of educatieve voorzieningen die invloed hebben op de mogelijkheden voor mensen om vaardigheden te verbeteren of te ontspannen.

Deze thema's bieden objectieve en betrouwbare data die gebruikt kunnen worden voor de doeleinden van dit onderzoek, alleen is het belangrijk om te begrijpen dat deze cijfers vaak gemiddelden of percentages vertegenwoordigen en dat er uitzonderingen zijn. Deze gegevens geven geen inzicht in de situatie per individu. Om een beeld te geven per wijk en woonkern worden scores per thema afgezet ten opzichte van de gemiddelde score van de gemeente Almelo die als benchmark wordt gebruikt. Zo wordt een *relatief* beeld gevormd van de wijken en woonkernen waar de lokale maatschappelijke uitdagingen het meest lijken voor te komen. Hieronder zijn de uitkomsten per thema uiteengezet. Onderliggende data per thema is opgenomen en gepresenteerd in bijlage 2.

Werk en Inkomen

Wat opvalt binnen dit thema is dat vier Almelose wijken relatief slechter scoren ten opzichte van het gemiddelde op de onderdelen opleidingsniveau, inkomen, sociaaleconomische status (SES) score en ervaren moeite met rondkomen. Afbeelding 2 geeft een visuele weergave weer van de uitkomsten per wijk en of dorp. Deze vier onderdelen geven aan dat wijken De Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek en Wierdensehoek op alle vier onderdelen slechter scoren ten opzichte van de benchmark, het gemiddelde van de gemeente Almelo. Ook de wijk Binnenstad is een wijk waar werk en inkomen aandacht vragen. Deze wijk scoort op alle onderdelen eveneens slechter dan de benchmark, alleen in mindere mate dan de eerdergenoemde wijken. Wat ook opvalt is dat het algemene opleidingsniveau in de Schelfhorst en Sluitersveld lager zijn dan het gemiddelde maar dat de sociaaleconomische status (SES)-score in Schelfhorst, boven – en in Sluitersveld net onder het gemiddelde uitkomt. Tegelijkertijd is opvallend dat het algemene inkomensniveau in de Schelfhorst onder het gemiddelde uitkomt terwijl de data voor de wijk Sluitersveld het tegenovergestelde beeld laat zien.

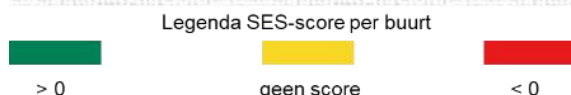
Wijken	Opleidingsniveau	Inkomensniveau	Moeite rondkomen	SES-score
Aadorp	Hoger dan benchmark	Iets lager dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark
Binnenstad	Iets lager dan benchmark	Iets lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark
Bornerbroek	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark
De Riet	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark
Hofkamp	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark
Nieuwstraat-Kwartier	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark
Noorderkwartier	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark
Ossenkoppelerhoek	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark
Schelfhorst	Iets lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark
Sluiversveld	Iets lager dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Iets lager dan benchmark
Wierdense Hoek	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark	Veel lager dan benchmark
Windmolenbroek	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark	Hoger dan benchmark

■ Hoger dan benchmark
 ■ Iets lager dan benchmark
 ■ Veel lager dan benchmark

Afbeelding 2 – overzicht uitkomsten Thema Werk & Inkomen per wijk

Relevant om te benoemen is dat de SES-score de gemiddelde uitkomst van de wijk representeert. Dat betekent dat dit kengetal daarmee afhankelijk is van de samenstelling van de wijk of woonkern. Dit betekent dat de situatie kan ontstaan dat binnen een wijk, 'betere' of 'slechtere' buurten het gemiddelde naar boven of beneden kunnen trekken. Het nuanceren van dit beeld is mogelijk door analyse van SES-score op buurtniveau.

Uit de SES-score op buurtniveau blijkt dat in de wijken Binnenstad, De Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek, Wierdensehoek een ruime meerderheid van de buurten een lage SES-score heeft. Het is daarom geen verrassing dat in de top 10 van buurten met de laagste SES-score, acht van deze tien buurten te vinden zijn in wijken Wierdensehoek, Ossenkoppelerhoek en Nieuwstraat-Kwartier.

Afbeelding 3 – SES-score per buurt

Wat opvalt is dat er enkele wijken zijn waar de SES-scores per buurt sterk uiteenlopen. Dit komt met name voor in de wijken Sluiversveld, Windmolenbroek en Schelfhorst. In dorpen Bornerbroek, Aadorp en de overige wijken geldt dit verschil per buurt in mindere mate. Het verschil tussen de hoogste en laagste SES-scores per buurt zijn hier redelijk laag wat duidt op een meer evenwichtigere samenstelling vanuit SES-score perspectief. Een voorbeeld van de uiteenlopende buurtcores komt goed naar voren in de wijk Sluiversveld. Zo laten de gegevens zien dat in de buurt Rumerslanden de sociaaleconomische status zwaar onder druk staat, terwijl aangrenzende buurt Markgraven een zeer sterke sociaaleconomische status laat zien.

Dit verschil in SES-score per buurt is relevant om te benoemen. Zo maken de buurten Drakensteyn en Wester Sluiversveldlanden onderdeel uit van de top 10 buurten in Almelo met lage SES-scores terwijl de gemiddelde SES-score van de wijken waar deze

buurten onderdeel van uit maken, Schelfhorst en Sluimersveld, hoger uitvallen dan het SES-gemiddelde van de wijken Binnenstad, De Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek, Wierdensehoek. In andere woorden – een relatief hogere SES-score per wijk, betekent niet per definitie dat de sociaaleconomische status van de *gehele* wijk hoger is ten opzichte van lager scorende wijken.

Zorg en Welzijn

Het thema Zorg en Welzijn is opgebouwd vanuit de onderdelen goed ervaren gezondheid, lage veerkracht, gemis van sociale steun, huishoudens met een voorziening in het sociaal domein en mate van (heel) veel stress. Binnen dit thema komen wijken: Binnenstad, De Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek en Wierdensehoek bovendrijven. Al deze wijken scoren op alle onderdelen slechter ten opzichte van de gemeente Almelo. Daarnaast valt op dat Sluimersveld op de onderdelen voorzieningen in sociaal domein en mate van stress, slechter scoren dan de benchmark. Ook in de Schelfhorst komen huishoudens met een voorziening in het sociaal domein relatief gezien vaker voor dan het gemiddelde.

Wijken	Goed ervaren gezondheid	Laag ervaren veerkracht	Gemis van sociale steun	HH met voorziening sociaal domein	Mate van (heel) veel stress
Aadorp					
Binnenstad					
Bornerbroek					
De Riet					
Hofkamp					
Nieuwstraat-Kwartier					
Noorderkwartier					
Ossenkoppelerhoek					
Schelfhorst					
Sluimersveld					
Wierdense Hoek					
Windmolenbroek					

Hoger dan benchmark
 Iets lager dan benchmark
 Veel lager dan benchmark

Afbeelding 4 – visuele weergave uitkomsten thema Zorg en Welzijn

Kind en Gezin

De onderdelen die deze indicator samenstellen zijn jongeren met jeugdzorg, sociaaleconomische problematiek in gezinnen en risico op onderwijsachterstanden. Afbeelding 5 geeft de uitkomsten van de onderdelen van dit thema per wijk of dorp weer.

Wijken	Jongeren met jeugdzorg	Sociaaleconomische problematiek in gezinnen	Risico op onderwijsachterstanden
Aadorp			
Binnenstad			
Bornerbroek			Geen data beschikbaar
De Riet			
Hofkamp			
Nieuwstraat-Kwartier			
Noorderkwartier			
Ossenkoppelerhoek			
Schelfhorst			
Sluimersveld			
Wierdensehoek			
Windmolenbroek			

Hoger dan benchmark
 Iets lager dan benchmark
 Veel lager dan benchmark

Afbeelding 5 – visuele weergave uitkomsten thema Kind en Gezin

Binnen dit thema is het op te merken dat openbare data over jeugd en kinderen lastig te verkrijgen is op wijkniveau. Daarnaast ontbreekt data van Bornerbroek op één onderdeel. Een gedeelte van gegevens die per wijk nog meer inzicht en nuance zou kunnen bieden (VVE-indicaties) is mogelijk wel beschikbaar binnen de gemeente Almelo, maar in verband met privacy en wetgeving niet deelbaar en openbaar te reproduceren.

Uit de analyse blijkt dat de wijken Binnenstad, De Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek en Wierdensehoek op minimaal twee van de drie onderdelen slechter scoren ten opzichte van de benchmark. Daarnaast valt op dat de Schelfhorst op het onderdeel jongeren met jeugdzorg slechter scoort dan het gemiddelde.

Leefomgeving

Het thema Leefomgeving is opgebouwd uit onderdelen beweegvriendelijke omgeving (recreatief), beweegvriendelijke omgeving (voorzieningen), meldingen van overlast bij de politie en ervaren geluidshinder dat door burens wordt veroorzaakt. Wat opvalt is dat binnen dit thema de wijk Noorderkwartier als enige wijk hoger scoort dan het gemiddelde. Drie wijken (Hofkamp, Schelfhorst, Sluiterveld) en dorpen Bornerbroek en Aadorp scoren op één categorie lager dan het gemiddelde. De overige wijken scoren op twee onderdelen lager dan het gemiddelde met als uitschieters de wijken Binnenstad, de Riet, Nieuwstraat-Kwartier. Deze wijken scoren op drie van de vier onderdelen lager dan het gemiddelde. Afbeelding 6 biedt het overzicht van alle uitkomsten binnen dit thema.

Wijken	Beweegvriendelijke omgeving - Recreatief	Beweegvriendelijke omgeving: Voorzieningen	Geluidshinder door burens	Overlast/ Vernielingen
Aadorp				
Binnenstad				
Bornerbroek				
De Riet				
Hofkamp				
Nieuwstraat-Kwartier				
Noorderkwartier				
Ossenkoppelerhoek				
Schelfhorst				
Sluiterveld				
Wierdense Hoek				
Windmolenbroek				

Hoger dan benchmark
 Iets lager dan benchmark
 Veel lager dan benchmark

Afbeelding 6 – visuele weergave uitkomsten thema Leefomgeving

Deelconclusie Maatschappelijke Uitdagingen Almelo per wijk

Binnen de gemeente Almelo spelen meerdere maatschappelijke uitdagingen. Zo is in het algemeen het aantal huishoudens met voorzieningen in het sociaal domein sterk aanwezig, groeien relatief veel kinderen op in armoede en is het aandeel laaggeletterde Almeloërs groot. Op basis van analyse aan de hand van de vier thema's, met bijhorende indicatoren, valt op dat vijf wijken in negatieve zin opvallen ten opzichte van de benchmark.

Wijken	Werk en Inkomen	Zorg en Welzijn	Kind en gezin	Leefomgeving
Aadorp				
Binnenstad				
Bornerbroek				
De Riet				
Hofkamp				
Nieuwstraat-Kwartier				
Noorderkwartier				
Ossenkoppelerhoek				
Schelfhorst				
Sluitersveld				
Wierdense Hoek				
Windmolenbroek				

Hoger dan benchmark

Iets lager dan benchmark

Veel lager dan benchmark

Afbeelding 7 – visuele weergave uitkomsten per wijk of dorp per thema

Dit betreft de wijken Binnenstad, de Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek en Wierdensehoek. Op nagenoeg alle onderdelen lijken deze **kanswijken** in negatieve zin af te wijken ten opzichte van de benchmark. Naast deze wijken zijn er eveneens **buurten** binnen andere wijken die op basis van de SES-score aandacht verdienen. Dit zijn de **aandachtsbuurten** Wester Sluitersveldlanden (wijk Sluitersveld) en Drakensteyn (wijk Schelfhorst).

Bereik huidig bibliotheekwerk in Almelo

Bovenstaande paragraaf ging in op de maatschappelijke opgaven per wijk. In deze paragraaf wordt een indicatie gegeven van het bereik van het bibliotheekwerk in Almelo. Hiervoor worden ledengegevens per wijk en samenwerkingen met scholen en andere maatschappelijke partners geanalyseerd.

Analyse ledenaantallen bibliotheek Almelo

Zoals aangehaald in Hoofdstuk 1 kent de openbare bibliotheek in Almelo 1 centrale vestiging en 12 afhaalpunten. In 2024 bezochten 141.118 *geregistreerde* bezoekers de vestiging. Uit de data is niet te herleiden waar de bezoekers vandaan komen en waarvoor ze de centrale vestiging van de bibliotheek bezoeken. Het is echter denkbaar dat een deel van de bezoekers woonachtig is in de omliggende wijken van de centrale vestiging en in de bibliotheek gebruik maken van de leestafel, de openbare pc's of het spreekuur van het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) bezoeken

Bereik bibliotheek per wijk

Op 1 maart 2025 zijn 7052 van de 33742 huishoudens in Almelo lid van de openbare bibliotheek. Dat betekent dat net iets meer dan 20% van het totaal aantal huishoudens in Almelo is voorzien van bibliotheeklidmaatschap. Huishoudens uit de wijken, Noorderkwartier, Schelfhorst, en Windmolenbroek worden het meest bereikt. Net iets minder dan de helft van het totaal aantal huishoudens met bibliotheeklidmaatschap (46%) is woonachtig in deze drie wijken. Het bereik van de nieuwsbrief van de

bibliotheek bevestigt deels dit beeld. Zo is 41% van de ca. 2100 nieuwsbriefontvangers woonachtig in de Schelfhorst en Windmolenbroek.

Relatief gezien valt op dat het aandeel huishoudens met bibliotheeklidmaatschap ten opzichte van het totaal aantal huishoudens per wijk, het hoogst is in de wijken Windmolenbroek (27%) en Noorderkwartier (27%), gevolgd door wijken Hofkamp (23%) en Schelfhorst (22%). Deze 'penetratie' van bibliotheeklidmaatschap is het laagst in Aadorp (13%) en de wijken Binnenstad (15%), de Riet (18%), Nieuwstraat-Kwartier (16%) en Ossenkoppelerhoek (18%).

Het is belangrijk om op te merken dat deze data uitsluitend iets zeggen over het lidmaatschap, wat min of meer gelijk staat aan het gebruik van de klassieke functie van de bibliotheek: het lenen van materialen. Het zegt dus niet over de mate waarin inwoners per wijk of dorp de bibliotheek bezoeken voor andere doeleinden.

Analyse samenwerking met scholen: dBos aanpak

Naast de dienstverlening vanuit de centrale vestiging heeft de openbare bibliotheek een potentieel lokaal bereik door uitvoering van het programma de Bibliotheek *op school* (dBos). In de gemeente Almelo doen alle basisscholen, speciaal onderwijs en NT2 onderwijs mee aan dit programma. Vanuit dit programma verleent de bibliotheek Almelo reguliere dienstverlening aan deze 'dBos' scholen door collectie ter beschikking te stellen, het inzetten van een leesconsulent en trainen van leescoördinatoren en leerkrachtenteams met als doel het stimuleren van leesplezier en bevorderen van leesvaardigheden. Wat opvalt is dat de bibliotheek samenwerkt met vijftien basisscholen die een achterstandsscore zijn toebedeeld vanuit het Min.OCW. Dit maakt dat deze scholen 'extra aandacht verdienen' op basis van de door de Onderwijsinspectie getaxeerde risico's.

Acht van deze 'achterstandsscholen' hebben de samenwerking met de bibliotheek geïntensifieerd door de dBos dienstverlening en ondersteuning uit te breiden. Deze scholen zijn gevestigd in de wijken Ossenkoppelerhoek, Wierdensehoek, De Riet, Nieuwstraat-Kwartier en Sluitersveld. Op vier van deze 'achterstandsscholen' zijn eveneens afhaalpunten aanwezig waar leden van de bibliotheek, afhankelijk van de openingstijden van de basisscholen, gereserveerde media kunnen afhalen en terugbrengen.

Van de zeven 'achterstandsscholen' die *geen* gebruik maken van extra ondersteuning vanuit de bibliotheek valt op dat drie scholen gevestigd zijn in de wijk Schelfhorst. In deze wijk is ook de school met de relatief hoogste achterstand score gevestigd. Deze basisschool kent voornamelijk kinderen waarvan het Nederlands niet de moedertaal is, een zogenaamde NT2-school.

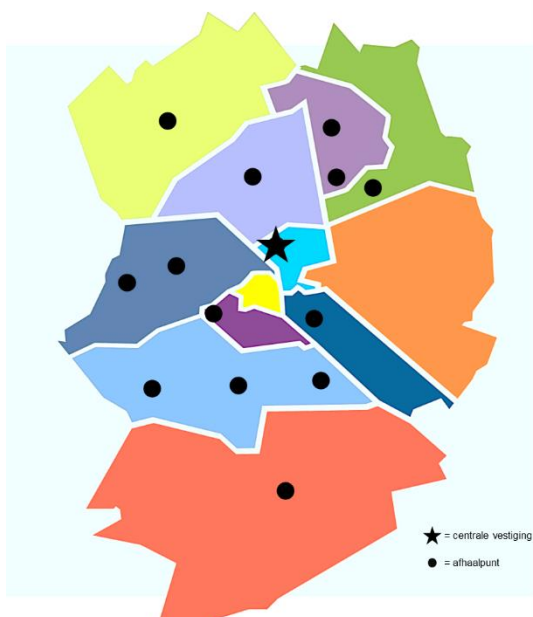
Naast afhaalpunten bij vier achterstandsscholen zijn eveneens twee van afhaalpunten gevestigd in basisscholen in de dorpen Aadorp en Bornebroek wat zorgt dat leden van de bibliotheek in deze dorpen dichtbij huis media kunnen afhalen en retourneren.

Samenwerking met maatschappelijke organisaties en fysiek aanwezigheid bibliotheekwerk

De bibliotheek werkt op intensieve basis samen met welzijnsorganisatie Avedan. Medewerkers van deze organisatie zijn dagelijks aanwezig in de centrale vestiging. Zo verzorgt Avedan de organisatie van het Taalpunt in de bibliotheek en draagt het bij aan samenwerking rondom het IDO dat in de bibliotheek gevestigd is.

Rondom de programmering van culturele educatieve activiteiten werkt de bibliotheek samen met verschillende partijen zoals Kaliber KunstenschoolHof88, Tetem, Historische Kring Almelo en het Stedelijk Museum Almelo. Daarnaast ondersteunt de bibliotheek waar mogelijk bij de uitvoering van initiatieven van maatschappelijke organisaties zoals Almelo Sociaal, Armoedepact Almelo, Kom erbij Almelo en is de bibliotheek betrokken bij het Kunst Educatie Platform Almelo.

Buiten de muren van de centrale vestiging werkt de bibliotheek op structurele basis samen met diverse partijen. Met drie consultatiebureaus stimuleert de bibliotheek met het programma BoekStart het voorlezen aan kinderen. Eenzelfde initiatief is opgestart met de Heracles Foundation waarmee

Afbeelding 8 – overzicht afhaalpunten in gemeente Almelo

gezaamenlijk het project ‘Scoor een Boek’ is georganiseerd om leesplezier te stimuleren onder kinderen en volwassenen. Daarnaast zijn er structurele samenwerkingen met zorgorganisaties Aveleijn, Dementie Twente en Huize Friso. Bij laatstgenoemde partij, aanwezig in de wijk Schelfhorst, is eveneens een afhaalpunt van de bibliotheek gevestigd. In drie wijkcentra Noaberhoes (wijk Windmolenbroek), Eninver (Wierdensehoek) en De Schelf (Schelfhorst) zijn afhaalpunten van de bibliotheek gevestigd.

Alhoewel er in totaal twaalf afhaalpunten zijn (8 bij schoollocaties, 3 bij wijkcentra, 1 bij zorginstelling Huize Friso) beperkt de dienstverlening zich op deze punten enkel tot het afhalen en retourneren van media. Daarbij geldt dat 75% van deze afhaalpunten belemmeringen opwekt vanwege de beperkte openingstijden van de schoolorganisaties waarin deze zijn gevestigd. De afhaalpunten zijn zodoende in huidige organisatievorm niet in staat om volwaardige bibliotheekdienstverlening te bieden wat een

beperkende factor is voor het Almeloze bibliotheekwerk.

Op incidentele basis werkt de bibliotheek samen met diverse partijen zoals Sportbedrijf Almelo, scoutingsverenigingen, Schuldenlab Almelo, Werkplein Twente, diverse zorginstellingen en drie wijkcentra. Deze samenwerkingsverbanden zijn doorgaans gericht op het promoten van activiteiten die door deze partners worden georganiseerd of faciliteren van (gezaamenlijk) georganiseerde activiteiten. Dat maakt dat inwoners in aanraking kunnen komen met bibliotheekwerk bijvoorbeeld via de deuren of initiatieven van de partnerorganisaties.

Tegelijkertijd betekent samenwerking met partners niet per definitie een wijdverspreid dekkend netwerk van organisaties waar inwoners in aanraking kunnen komen met bibliotheekwerk. Zo zijn op de consultatiebureaus na, veel van de bibliotheekpartners nabij de bibliotheekvestiging gehuisvest. De samenwerking met Avedan vindt daarbij plaats binnen de muren van de bibliotheek.

SPUK II en potentieel bereik bibliotheekwerk in kanswijken

Bovenstaande paragraaf laat zien dat bibliotheekwerk in de huidige situatie veelal geconcentreerd plaatsvindt nabij de centrale vestiging, ondanks de aanwezigheid van afhaalpunten. Tegelijkertijd biedt SPUK II tegelijkertijd kansen voor de bibliotheek om haar fysieke netwerk uit te breiden met één of meerdere bibliotheekvoorziening(en) in combinatie met bijvoorbeeld een zorg-, onderwijs- of een wijkgebouw. Het realiseren van een nieuwe bibliotheekvoorziening binnen de kanswijk Binnenstad lijkt op voorhand niet voor de hand liggend door de aanwezigheid van de centrale bibliotheekvestiging in deze wijk. Gezien het geringe bereik van het bibliotheekwerk in deze wijk (zie paragraaf bereik bibliotheek per wijk), is een andere impuls ter promotie van bibliotheekwerk in deze wijk kansrijker.

In de overige kanswijken zijn er mogelijke opties om in combinatie met zorg-, onderwijs- of wijkgebouwen een nieuwe bibliotheekvoorziening te realiseren. Bijlage Omgevingsanalyse Almelo geeft per kanswijk een indicatie van de aanwezige potentiële samenwerkingspartners en of locaties weer. Voorbeelden hiervan zijn de zorglocaties *Hoog Schuilenburg* (Wierdensehoek), *De Koppel* (Nieuwstraat-Kwartier) en *Dimence Werk en Leercentrum* (de Riet) aanwezig. Eveneens is woonlocatie en gezondheidscentrum *Titus Brandsmahof* (Ossenkoppelerhoek) een noemenswaardige locatie net als enkele (voortgezet) onderwijsinstellingen. Het is echter de vraag in hoeverre dergelijke zorg- en schoollocaties gezien de beperkte openingstijden en focus op specialistische zorg daadwerkelijk

kansrijk zijn om een volwaardige bibliotheekvoorziening te realiseren waar *alle* vijf bibliotheektaken zoals beschreven in de WSOB uitgeoefend kunnen worden. Daarbij zou de samenwerking met de gezondheidslocaties en (voortgezet) onderwijsinstellingen opgestart moeten worden aangezien de bibliotheek op dit moment niet samenwerkt met deze instellingen.

Qua potentiële partners valt op dat de bibliotheek nog niet (structureel) samenwerkt met de tien wijkgebouwen in Almelo. Een groot gedeelte van deze wijkcentra zijn gevestigd in de gevonden kanswijken en aandachtsbuurten. Zo zijn in de kanswijken wijkcentra *de Schöppe* (de Riet), *Goossenmaat* (Nieuwstraat-Kwartier), *de Driehoek* (Ossenkoppelerhoek), *Eninver* (Wierdensehoek) aanwezig. In de aandachtsbuurten zijn wijkgebouwen *de Schelf* (nabij Drakensteyn) en *de Trefhoek* (nabij Wester Sluitersveldlanden) actief. In deze wijkcentra, die vrijwel allemaal in beheer zijn van de gemeente, wordt in de huidige situatie in zeer beperkte mate invulling gegeven aan bibliotheekwerk. Tegelijkertijd huisvesten deze locaties wel wijkkamers van Avedan waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en zijn wijkteams van gemeente aanwezig zijn. Ook zijn diverse verenigingen en andere maatschappelijke organisaties actief binnen deze wijkgebouwen. Het realiseren van een nieuwe bibliotheekvoorziening in deze wijkcentra lijkt zodoende kansrijk. Een andere noemenswaardige kansrijke locatie is de voormalige basisschool de Hagedoorn in het Nieuwstraat-Kwartier. In deze locatie organiseert *Bewonersinitiatief de Hagedoorn* allerlei activiteiten voor en door de wijk en zijn verschillende organisaties zoals Avedan, Buurtzorg, de Klup Twente en het Leger des Heils actief. Ook is een wijkteam van de gemeente aanwezig binnen deze locatie.

Deelconclusie huidig bereik bibliotheekwerk in Almelo

Gesteld kan worden dat het huidige bibliotheekwerk in geringe mate de inwoners van Almelo bereikt. Zo heeft 1 op de 5 huishoudens een lidmaatschap, waarvan ongeveer de helft van de huishoudens met lidmaatschap woonachtig is in wijken Schelfhorst, Noorderkwartier en Windmolenbroek. Bibliotheekwerk bereikt door de dBos aanpak wel alle kinderen van basisscholen. Tegelijkertijd kan de vraag gesteld worden in hoeverre de geboden ondersteuning aansluit bij de waargenomen problematiek en hoeveelheid achterstandsscholen.

Ondanks dat inwoners wel degelijk in aanraking kunnen komen met bibliotheekwerk door de initiatieven en projecten die de bibliotheek met haar partners organiseert en of ondersteunt, kan gesteld worden dat de fysieke aanwezigheid van bibliotheekwerk rondom en nabij de centrale vestiging is georganiseerd. De 12 afhaalpunten van de bibliotheek dienen in de huidige organisatievorm niet als volwaardige verlengstukken van de bibliotheek te worden beschouwd. Eveneens werd uitbreiding van bibliotheekdienstverlening in wijkcentra en een locatie van een bewonersinitiatief in of nabij kanswijken en aandachtsbuurten als kansrijk bestempeld.

Conclusie Onderzoeksvraag 2

In dit hoofdstuk stond de volgende vraag centraal: “In hoeverre zijn er kansrijke gebieden binnen het Almelose verzorgingsgebied om te investeren in het bibliotheek-netwerk?” Aan de hand van drie deelt thema's werd het antwoord op deze vraag onderzocht.

Het eerste thema spitste zich toe op de vraag in hoeverre er investeringsmogelijkheden voorhanden zijn. Hieruit bleek dat in de aankomende jaren financiële middelen beschikbaar zijn om tot 2027 te investeren in het Almelose bibliotheeknetwerk. Hierbij geldt dat ongeveer de helft (€440.000,-) van de totale beschikbare middelen, afkomstig vanuit de SPUK II, in 2025 uitgegeven dienen te worden. De overige mogelijkheden komen voort uit de beschikbaar gestelde decentralisatie uitkeringen vanuit het Rijk ter voorbereiding van de zorgplicht.

Het tweede thema van dit hoofdstuk zoomde in op huidige maatschappelijke vraagstukken in Almelo. Er werd een beeld gevormd van de algemene maatschappelijke uitdagingen en vervolgens werd geanalyseerd in welke wijken of dorpen deze uitdagingen het meest voorkomen. Over het algemeen werd duidelijk dat het aantal huishoudens met voorzieningen in het sociaal domein sterk aanwezig is in

Almelo. Ook groeien relatief veel kinderen op in armoede en is het aandeel laaggeletterde Almeloërs groot.

Door de analyse op wijkniveau viel op dat vijf wijken op basis van vier thema's, met bijhorende indicatoren, in negatieve zin opvallen ten opzichte van de benchmark. Dit betreft de wijken **Binnenstad, de Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek** en **Wierdensehoek**. Naast deze wijken vielen de buurten Wester Sluitersveldlanden en Drakensteyn op. Deze kanswijken en aandachtsbuurten (*Wester Sluitersveldlanden en Drakensteyn*) zijn zodoende het meest kansrijk bevonden om te investeren in het bibliotheek-netwerk.

In het derde en laatste onderdeel werd het huidig bereik van Almelse bibliotheekwerk per wijk geanalyseerd. Ondanks de intensieve samenwerking met scholen vanuit het programma dBos en vele samenwerkingsverbanden werd geconcludeerd dat de fysieke aanwezigheid van bibliotheekwerk rondom en nabij de centrale vestiging is georganiseerd. Gesteld kan worden dat deze organisatie in geringe mate de inwoners van Almelo bereikt. Zo heeft 1 op de 5 huishoudens een lidmaatschap, waarvan ongeveer de helft van de huishoudens met lidmaatschap woonachtig is in wijken Schelfhorst en Windmolenbroek. Tegelijkertijd zijn er kansen gevonden voor uitbreiding van bibliotheekdienstverlening in wijkcentra die aanwezig zijn in of nabij kanswijken en aandachtsbuurten. Dit vanwege de beperkte invulling en bereik van de huidige bibliotheekdienstverlening en de aanwezigheid van maatschappelijk partners in de wijkcentra.

Samenvatting onderzoek en aanbevelingen

In dit onderzoek stonden twee vragen centraal. Ten eerste werd impact van een aanstaande wetswijziging van de WSOB geëvalueerd en op basis van richtinggevend kader de huidige invulling van het bibliotheekwerk in Almelo geanalyseerd. Ten tweede werden kansen en kansrijke gebieden voor investeringen in het Almelo'se bibliotheekwerk uiteengezet.

Uit het eerste hoofdstuk kwam naar voren dat de gemeente Almelo na een definitieve doorvoering van het huidige wetswijzigingsvoorstel door de introductie van een zorgplicht, verantwoordelijk wordt voor het opstellen van een meerjarenvisie op het gemeentelijke bibliotheeknetwerk en het faciliteren van ten minste één vestiging binnen de gemeentegrenzen.

Aan de hand van kwantitatieve normen afkomstig uit een richtinggevend kader voor gemeentes en bibliotheken is geanalyseerd of hoeverre inwoners van de gemeente Almelo gegarandeerd toegang hebben tot een volwaardige bibliotheekvoorziening. Op basis van deze toepassing is gesteld dat er in Almelo verbetering nodig is met betrekking tot de nodig geachte capaciteit en voorzieningen om de invulling van het bibliotheekwerk te waarborgen.

In het tweede hoofdstuk werden de vijf kanswijken (*Binnenstad, de Riet, Nieuwstraat-Kwartier, Ossenkoppelerhoek en Wierdensehoek*) en twee aandachtsbuurten (*Wester Sluiterseveldlanden en Drakensteyn*) als het meest kansrijk bevonden om te investeren in het bibliotheekwerk. Op basis van het huidige bereik -en de samenwerkingspartners van de bibliotheek, zijn wijkcentra in- en nabij de vijf kanswijken en twee aandachtsbuurten als kansrijke investeringslocaties aangemerkt om het bibliotheeknetwerk en dienstverlening aldaar te versterken.

Op basis van de conclusies van beide onderzoeksvragen die in dit uitgevoerde onderzoek aan bod zijn gekomen, worden de volgende aanbevelingen gedaan:

1. **Start in 2025 met het formuleren van een gezamenlijke ambitie ten opzichte van volwaardig bibliotheekwerk in Almelo**

In Hoofdstuk 1 werd gevonden dat gemeentes vanaf 2027 vanuit de aanstaande zorgplicht verantwoordelijk worden voor het opstellen van een gezamenlijke meerjarenvisie op het garanderen van toegankelijk en volwaardig bibliotheekwerk. Waar het gehanteerde richtinggevend concept kader de gemeente Almelo en openbare bibliotheek als hulpmiddel kan ondersteunen in het definiëren van de begrippen *garantie* en *toegankelijkheid*, geldt dit in beperkte mate voor het definiëren van hoe een *volwaardige* bibliotheekvoorziening in Almelo bijdraagt aan de lokale uitdagingen en of ambities.

Tegelijkertijd zijn diverse ontwikkelingen gaande waarvan de betrokken uitvoerende partijen gezamenlijk licht kunnen schijnen op dit thema. Denk dan aan de partijen die op dit moment bezig zijn met een nieuwe Erfgoed en Cultuurvisie van de gemeente Almelo, de realisatie van het bibliotheekprogramma Toekomstkracht en de uitvoering van het Aanvalsplan Laaggeletterdheid en Actieplan Sociaal Domein.

2. **Benut de potentie van bestaande wijkcentra om door te groeien naar volwaardige satellietlocaties van de bibliotheek**

In de in Hoofdstuk 2 gevonden **kanswijken** en **aandachtsbuurten** zijn wijkcentra aanwezig die kunnen dienen als logische en laagdrempelige plekken voor bibliotheekactiviteiten. Enkele van deze wijkcentra dienen nu als afhaalpunt alleen zijn (nog) niet voldoende toegerust om te fungeren als volwaardige bibliotheekvoorziening.

Gezien de noodzaak om SPUK II gelden in 2025 te investeren, is het aan te bevelen om te investeren in één of meerdere wijkcentra nabij de kanswijken zodat deze locatie(s) een volwaardige bijdrage leveren aan het bibliotheekwerk conform de bibliotheektaken zoals deze zijn vastgelegd in de WSOB. Deze investeringen kunnen variëren van realiseren van leesfaciliteiten en ontmoetingsmogelijkheden

tot aan programmering rondom leesbevordering, digitale vaardigheden en of stimuleren van kunst en cultuur.

3. Investeer in een wijkgerichte bibliotheekwerk-methodiek

Uit het onderzoek blijkt dat de huidige centrale bibliotheekvoorziening een beperkt bereik heeft in omliggende wijken. Aanbevolen wordt om naast in een nieuwe bibliotheekvoorziening, te investeren in een methodiek waarin de verbinding wordt gezocht met bestaande gemeenschappen en verenigingen binnen de wijken. Door in te spelen op lokale behoeften en door gebruik te maken van aanwezige kennis, netwerken en initiatieven kunnen bibliotheekactiviteiten beter aansluiten bij het dagelijks leven van bewoners. Hierdoor vergroot de bibliotheek haar zichtbaarheid, relevantie én bereik.

4. Voer vervolgonderzoek uit naar de effecten van de dBos-aanpak in Almelo

Ondanks de volledige dekking in het primaire onderwijs met het programma dBos, is in Almelo echter nog relatief weinig bekend over de lokale effectiviteit van deze aanpak in diverse wijken en scholen. Een verdiepend en locatiegericht vervolgonderzoek wordt aanbevolen om de opbrengsten van de huidige implementaties te analyseren en om inzichten te verkrijgen in hoe deze aanpak het beste kan worden toegespitst op de specifieke context van Almelo. Dit biedt ook handvatten voor toekomstige samenwerking tussen bibliotheken en onderwijsinstellingen.

5. Investeer niet alleen in gebouwen maar ook in mensen en bereik van bibliotheekwerk

De aanwezigheid van een vestiging lijkt aldus dit onderzoek niet garant te staan voor een breed bereik. Zo werd gevonden dat 1 op de 5 huishoudens wordt bereikt door het huidige bibliotheekwerk en dat dit bereik met name geconcentreerd is in de wijken Schelfhorst en Windmolenbroek. Aanbevolen wordt om – naast fysieke uitbreiding – te investeren in de capaciteit en formatie van de bibliotheekorganisatie. Een flexibele, verbindende en goed toegeruste bibliotheekorganisatie is beter in staat om in te spelen op wijkbehoeften en actief verbinding te maken met bewoners, verenigingen, gemeenschappen en bestaande netwerken. Dit vraagt om investeringen in personeel, deskundigheidsbevordering en verankering van samenwerking met lokale partners.

Beperkingen van dit onderzoek

Hoewel dit onderzoek inzichten biedt in impact van de aanstaande wijziging van de bibliotheekwet en het potentieel van investeringen in bibliotheekvoorzieningen binnen de gemeente Almelo, is het belangrijk om stil te staan bij een aantal beperkingen van dit onderzoek die van invloed zijn op de duiding en toepasbaarheid van de bevindingen.

Allereerst vond dit onderzoek plaats tijdens de consultatieperiode van de voorgenomen wetswijziging van de WSOB. Dit betekent dat er is gewerkt met de kennis en voorgestelde wettelijke richtlijnen die op dat moment beschikbaar waren. Deze voorgestelde richtlijnen kunnen, afhankelijk van de uiteindelijke besluitvorming, anders uitpakken dan nu voorzien.

Daarnaast is voor de analyse een richtinggevend normenkader gebruikt dat in 2025 nader uitgewerkt wordt door de KWINK Groep. Hoewel het gehanteerde analysemodel in huidige vorm waardevolle handvatten biedt voor de analyse van bibliotheekwerk binnen gemeentelijke context, is het mogelijk dat toekomstige aanpassingen aan het model — bijvoorbeeld toevoeging van andere indicatoren of gewijzigde weging — tot nieuwe inzichten kunnen leiden.

Gezien de ontwikkelingen rondom de wetswijziging en de ontwikkeling van een richtinggevend kader door de KWINK Groep is het daarom aan te bevelen om de gepresenteerde uitkomsten in Hoofdstuk 1 te verifiëren aan de hand van de definitieve wetswijziging en eventueel herijkt richtinggevend kader.

De data-analyse richtte zich op het identificeren van kansrijke gebieden binnen de gemeente op wijk- en dorpsniveau. Hierbij is een algemeen beeld gevormd van sociaaleconomische, demografische en

geografische kenmerken die relevant zijn voor bibliotheekdienstverlening. Deze aanpak laat echter geen ruimte voor het in kaart brengen van individuele gevallen of microniveau variaties. Er kan dus geen uitspraak worden gedaan over de precieze behoeften of omstandigheden van specifieke bewoners of adressen binnen deze gebieden.

Ten slotte zijn binnen dit onderzoek kansrijke zorg-, onderwijs- en wijkgebouwen als potentiële partners door uitvoeren van *deskresearch* gevonden. Geen van genoemde instellingen en of locaties zijn tijdens dit onderzoek geconsulteerd over de mate waarin (uitbreiding van) samenwerking gewenst en of haalbaar is. Deze consultatie viel buiten scope van dit onderzoek. Het wordt aanbevolen te onderzoeken in hoeverre het realiseren van een bibliotheekvoorziening in combinatie met deze locaties en instellingen gewenst, realistisch en haalbaar is.

Er is daarom eveneens geen financiële haalbaarheidsanalyse uitgevoerd met betrekking tot de uitbreiding van bibliotheekvoorzieningen. Niettemin dient erkend te worden dat deze (financiële) randvoorwaarden van invloed kunnen zijn op de praktische realisatie en de continuering van investeringen in het bibliotheekwerk, bijvoorbeeld in het kader van SPUK II. Verdere besluitvorming over (structurele) investeringen vraagt daarom om aanvullende financiële en beleidsmatige afwegingen.

Bronnen en Bijlagen

Bibliotheeknetwerk, 'De maatschappelijke waarde en effecten van bibliotheken'. Te bereiken via www.bibliotheeknetwerk.nl/artikel/de-maatschappelijke-waarde-en-effecten-van-bibliotheken - geraadpleegd op 15-3-2025

Buurtatlas.nl

Geletterdheidinzicht.nl, 'Dashboard Laaggeletterdheid' – www.geletterdheidinzicht.nl/dashboard

Gemeente Almelo, 'Wijkkompas'

Kennispunt Twente, 'Almelo in Cijfers'

Kennispunt Twente, 'Buurt Barometer Almelo'

Motie Mohandis.

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details/activiteit?id=2022A05921 en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32820-474.pdf>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2024, 'Wetsvoorstel wijziging WSOB – Concept Internetconsultatie – toegankelijk via Overheid.nl. Geraadpleegd op 1-2-2025

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. *Buurtatlas*. Toegankelijk via: <https://buurtatlas.vzinfo.nl/#home>

Rijksoverheid, 'Maatregelen voor meer en betere bibliotheken'. Te bereiken via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/lezen-en-bibliotheken/openbare-bibliotheken> - geraadpleegd op 18-3-2025

Rijnbrink. Cultuur Overijssel in kaart. (<https://cultuureducatieoverijssel.nl/cultureel-overijssel-in-kaart/>)

Stichting Lezen en Schrijven (2017) 'Preventie door Interventie – literatuurstudie naar lees- en schrijfachterstanden bij kinderen en jongeren'

Stichting Openbare Bibliotheek Almelo en Hof88 (OBATH88)

Vereniging Nederlandse Gemeenten. 'Internetconsultatie Wet tot wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen'

Vereniging Openbare Bibliotheken (2024), *Informatiebrief financieringsstromen september 2024*.

Vereniging Openbare Bibliotheken (2024), *Notitie Normenkader Bibliotheken*

Vrije Universiteit Amsterdam, *Digitale geletterdheid in de bibliotheek: Bevordering van digitale inclusie en participatie* (2022)

Waarstaatjegemeente.nl (2024) '%Huishoudens met een voorziening in sociaal domein (t.o.v. totaal aantal huishoudens)

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Toegankelijk via <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035878/2022-07-01>

Bijlage 1: Presentatie Normenkader VOB

Bijlage 2: Omgevingsanalyse Almelo

Colofon

Tekst en ontwerp
Rijnbrink

Rijnbrink

Hunneperkade 70
7418 BT Deventer
Postbus 352
7400 AJ Deventer
088 19 70 306

Rijnbrink

rijnbrink.nl

Rijnbrink